

# Maatilan riskienhallinnan työkirja



TAPIOLA

## Riskienhallinnan työkirjan tarkoitus

Maatilayrityksen menestyksellinen johtaminen on tänä päivänä vaativa tehtävä. Pitkäjänteinen toiminnan suunnittelu, töiden organisointi sekä tuotannon ja toiminnan jatkuva laadun parantaminen ovat ensiarvoisen tärkeitä asioita tulosten saavuttamisessa.

Maatilatalouden yritystoiminta sisältää huomattavan määrän erilaisia vaaratilanteita ja riskejä. Siksi maatilan johtamiseen, yritystoiminnan suunnitteluun ja tuotannon laadun kehittämiseen liittyy läheisesti riskien tunnistaminen ja arviointi.

Tämän työkirjan tarkoituksena on auttaa sinua systemaattisesti tunnistamaan ja arvioimaan tilallasi toimivien henkilöiden, omaisuuden ja toiminnan riskejä sekä laatimaan niiden hallintaan liittyvä toimintasuunnitelma.

Työkirja on tarkoitettu pääsääntöisesti käytettäväksi maatilan laatukoulutuksessa ja siihen liittyvässä tilakohtaisessa riskikonsultoinnissa, mutta se soveltuu myös omatoimiseen riskienkartoitukseen.

Työkirjaan voit laatia tilasi riskienhallinnan toimintasuunnitelman ja liittää se osaksi tilasi laatujärjestelmää. Tässä työssä sinua auttavat ammattitaitoiset Tapiolan vakuutusdustajat.

## Sisällys

Mitä maatilan riskienhallinta on .....	3
A. Henkilöriskit .....	4
1. Henkilöriskien kartoitus	
2. Henkilöriskien hallinta	
3. Vakuutusturvan tarkistus	
B. Omaisuusriskit .....	7
1. Omaisuuden kartoitus	
2. Tulipalon kartoitus	
3. Omaisuusriskien hallinta	
4. Katastrofivalmius	
5. Vakuutusturvan tarkistus omaisuusriskien osalta	
C. Toiminnan riskit .....	12
1. Toiminnan riskien kartoitus	
2. Vakuutusturvan tarkistus toiminnan riskien osalta	
D. Ympäristöriskit .....	13
1. Ympäristöriskien kartoitus	
2. Ympäristöriskien hallinta	
Riskienhallinnan suunnitelma .....	15

## Mitä maatalan riskienhallinta on

Maatalan riskienhallinta on suunnitelmallista toimintaa riskien aiheuttamien menetysten ja vahinkojen pienentämiseksi. Se on katkeamaton ketju, joka lähtee liikkeelle riskien tunnistamisesta. Tilan toiminnat tulee käydä yksityiskohtaisesti läpi, jotta kaikki riskit saadaan mahdollisimman tarkasti tunnistettua.

Riskien tunnistamisen helpottamiseksi ne luokitellaan henkilö-, omaisuus-, ympäristö- ja toiminnan riskeihin. Tunnistamisen jälkeen arvioidaan kunkin riskin toteutumisen todennäköisyys ja sen vaikutukset tilan toiminnalle. Sen jälkeen voidaan valita sopivimmat ja edullisimmat keinot riskien hallitsemiseksi.

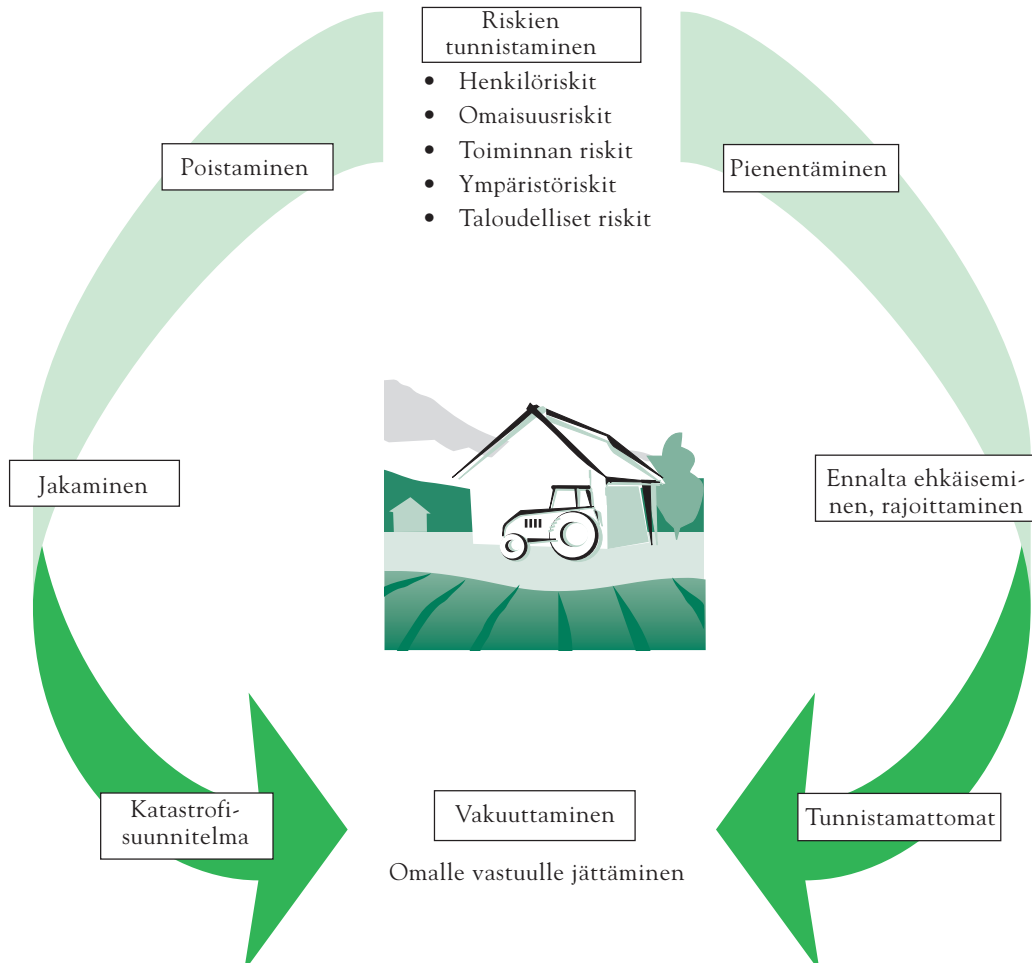
Tyypillisimpiä riskienhallintakeinoja ovat:

1. Riskin välttäminen tai poistaminen kokonaan
2. Riskin pienentäminen, joka sisältää
  - riskin jakamisen useampaan kohteeseen
  - ennaltaehkäisevän ja rajoittavan vahingontorjuntatyön
3. Katastrofisuunnitelman laatiminen esim. tulipalon varalle
4. Riskin siirtäminen eli vakuuttaminen

Tärkeintä on, että opit havaitsemaan ja arvioimaan riskit jo ennen niiden toteutumista.

Huolehdi erityisesti niistä riskeistä, joiden toteutumisen todennäköisyys tai merkitys toiminnalle on suuri.

## Maatalan riskienhallinnan kaavio



## A. Henkilöriskit

Maatilayrittämisessä henkilöriskit ovat usein erityyppisiä kuin muissa yrityksissä. Tilan toiminta on sidottu voimakkaasti henkilökohtaiseen työpanokseen. Siksi sinun tai puolisoosi lyhytkin sairastuminen saati pysyvä vammautuminen tai kuolema aiheuttavat merkittäviä ongelmia tilan toiminnalle.

Ikääntymisen myötä myös jaksamisen ja sairastumisen riskit kasvavat, joten riittävästä työterveyden ja kunnan ylläpitämisestä on syytä huolehtia. Ja mikäli et ole varautunut ajoissa sukupolvenvaihdokseen ja tuleviin investointeihin tai varmistanut riittävää taloudellista turvaa eläkepäivien varalle, saattaa siitä olla merkittäviä riskejä tilanpidon jatkamiselle. Myös velkojen suuri määrä saattaa aiheuttaa riskin, mikäli et ole ottanut vakuutusta kuoleman varalle. Myös lasten turvallisuudesta on huolehdittava tilalla.

### 1. Henkilöriskien kartoitus

Mieti maatilayrityksesi toimintoja kaikkien tilalla työskentelevien näkökulmasta ja listaa tähän mielestäsi uhkaavimmat ja merkittävimmät henkilöihin kohdistuvat vaaratekijät ja riskit sekä niiden taloudellinen merkitys tilan toiminnalle.

Henkilöihin kohdistuvat riskit ja uhkatekijät	Todennäköisimmät vaaran kohteet/tilanteet	Riskin merkittävyys, S=suuri, K=kohtalainen, V=vähäinen	
		taloudellinen	merkitys tilan toiminnalle
<b>1. Vakavat tapaturmat</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• viljelijä</li><li>• puoliso</li><li>• lapset</li><li>• isovanhemmat</li><li>• työntekijät</li></ul>			
<b>2. Sairaus</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• viljelijä</li><li>• puoliso</li><li>• lapset</li><li>• isovanhemmat</li><li>• työntekijät</li></ul>			

<i>Henkilöihin kohdistuvat riskit ja uhkatekijät</i>	<i>Todennäköisimmät vaaran kohteet/ tilanteet</i>	<i>Riskin merkittävyys, S=suuri, K=kohtalainen, V=vähäinen</i>	
		<i>taloudellinen</i>	<i>merkitys tilan toiminnalle</i>
<b>3. Kuolema</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• viljelijä</li> <li>• puoliso</li> <li>• lapset</li> <li>• isovanhemmat</li> <li>• työntekijät</li> </ul>			
<b>4. Jaksaminen/Ikäntyminen</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• viljelijä</li> <li>• puoliso</li> </ul>			
<b>5. Matkustaminen</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• viljelijä</li> <li>• puoliso</li> <li>• lapset</li> <li>• työntekijät</li> </ul>			

## 2. Henkilöriskien hallinta

Mieti millaisia toimenpiteitä voit tehdä henkilöriskien välttämiseksi, vähentämiseksi, poistamiseksi tai ennalta ehkäisemiseksi

a) Tapaturmat	
b) Sairaudet	
c) Kuolema	
d) Jaksaminen/ Ikääntyminen	
e) Matkustaminen	
f) Katastrofisuunnitelma	

## 3. Vakuutusturvan tarkistus henkilöriskien varalta

Käy läpi kaikkien tilalla työskentelevien henkilöiden vakuutusturva ja merkitse seuraavaan taulukkoon onko se riittävä, vai tulee henkilöiden vakuutusturvaa laajentaa. Voit myös miettiä miten voit hyödyntää vakuutusyhtiön vakuutussäästö- ja sijoitustuotteita tuleviin investointeihisi, eu-tukirahojen tai metsän myyntitulojen sijoittamiseen, kassanhallintaan tai sukupolvenvaihdokseen.

*K = kunnossa, T = tarkistettava*

Vakuutusturva	Viljelijä	Puoliso	Lapset	Isovanhemmat	Työntekijät
Myel					
Mata					
Tapaturmavak.					
Henkivakuutus					
Vapaaehtoinen eläkevakuutus					
Säästäminen/ Sijoittaminen	Tulevat investoinnit		Metsärahat	Eu-tuet, muut	Kassanhallinta

## B. Omaisuusriskit

Maatiloilla tapahtuu vuosittain useita tulipaloja ja niiden aiheuttamat vahingot ovat yleensä suuria. Siksi on tärkeää, että jo rakennusten suunnitteluvaiheessa huomioidaan paloturvallisuus, käytetään paloturvallisia rakennusmateriaaleja, suunnitellaan palo-osastointi sekä huolehditaan palovaroittimista ja riittävästä alkusammutuskalustosta. Erilaisten putkistojen ja laitteiden rikkoutumiset aiheuttavat puolestaan runsaasti vesivahinkoja varsinkin asuinrakennuksissa.

Vaarallisten eläintautien riskit ovat lisääntyneet Euroopassa. Tuotannon automatisointi on tuonut varsinkin eläintiloille herkkää automatiikkaa. Niiden rikkoutuminen saattaa aiheuttaa häiriöitä ruokinnassa tai katkoksia ilmanvaihdossa, mikä voi johtaa eläinten kuolemiseen. Siksi on tärkeää suojata automatiikka mm. ukkoselta ja sähköhäiriöiltä.

Atk-tiedostoista kannattaa ottaa varmuuskopiot ja säilyttää niitä paloturvallisessa paikassa. Myös arvoesineet ja -tavarat tulee säilyttää riittävän turvallisessa paikassa, sillä murrot ja varkaudet ovat myös maaseudulla lisääntymässä.

### 1. Omaisuusriskien kartoitus

Mieti maatilayrityksesi asuin- ja tuotantorakennuksia, koneita ja kalustoa, eläimiä ja muuta omaisuutta ja kirjaa tähän mielestäsi uhkaavimmat ja merkittävimmät omaisuusriskit sekä niiden taloudellinen merkitys tilan toiminnalle

Omaisuuteen kohdistuvat riski- ja uhkatekijät	Todennäköisimmät vaaran kohteet/ tilanteet	Riskin merkittävyys, S=suuri, K=kohtalainen, V=vähäinen	
		taloudellinen	merkitys tilan toiminnalle
<b>1. Tulipalo</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• asuinrakennus + irt.</li><li>• tuotantoeläinrakennus</li><li>• lämpökeskus</li><li>• kuivuri</li><li>• muut tuotantorakenn.</li><li>• maataloustuotteet ja tarvikkeet</li><li>• koneet ja kalusto</li><li>• tuotantoeläimet</li><li>• metsä</li><li>• muut omaisuuserät</li></ul>			
<b>2. Vuotovahingot</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• asuinrakennukset</li><li>• koti-irtaimisto</li><li>• tuotantorakennukset</li><li>• muut kohteet</li></ul>			

<i>Omaisuuheen kohdistuvat riski- ja uhkatekijät</i>	<i>Todennäköisimmät vaaran kohteet/ tilanteet</i>	<i>Riskin merkittävyys, S=suuri, K=kohtalainen, V=vähäinen</i>	
		<i>taloudellinen</i>	<i>merkitys tilan toiminnalle</i>
<b>3. Eläinvahingot/-taudit</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• taudit ja sairaudet</li> <li>• eläinten tapaturmat</li> </ul>			
<b>4. Rikkoutumiset</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• as.rakennus/koti-irtaim.</li> <li>• tuotantoeläinrak./varusteet</li> <li>• koneet ja laitteet</li> <li>• traktorit, leikkupuimurit, ajoneuvot</li> <li>• tuotteet ja tarvikkeet</li> </ul>			
<b>5. Omaisuuheen kohdistuvat rikokset</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• varkaus/kohteet</li> <li>• ilkivalta/kohteet</li> </ul>			
<b>6. Myrsky ja lumituhot</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• rakennukset</li> <li>• metsä</li> </ul>			
<b>7. Muut vahingot</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• tulva-, hyönteis-, jyrsijä- ja sienitautivahingot</li> <li>• muut</li> </ul>			

## 2. Tulipaloriskien kartoitus

Suurin omaisuusriski maatilalla on tulipalo. Seuraavassa luetellaan yleisimpiä palon syitä. Mieti, onko tilillasi vastaavia riskejä vai ovatko paloriskit hallinnassa

	<i>Ei riskiä</i>	<i>Riski olemassa</i>
<b>• Lämpökeskus</b>		
- ikääntyminen, huollon puute	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
- käyttövirheet, epäsiisteys	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
- takapalo hakesiiloon		
• puutteellinen sammutusjärjestelmä	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
• hakesäiliön kansi ei tiivis tai puuttuu	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
• yhteys kattilasta siiloon auki	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
<b>• Vanhat hormit</b>		
- halkeamat	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
- nokipalo	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
- kannakkeiden kuumeneminen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
<b>• Sähkölaitteet</b>		
- ikääntyminen (määräaik. tarkastukset)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
- pölyntyminen, kosteus ja kaasut	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
- eläinten rikkomat laitteet ja johdot	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
- ylikuormitus, laajennetut asennukset	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
- omatekoiset asennukset	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
<b>• Tulityöt mm. hitsaaminen</b>		
- puutteellinen tulityötaito (tulityökortti)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
- huolimattomasti valmisteltu tulityöpaikka	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
- jälkivartiointi laiminlyöty	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
- putkien sulatus avotulella	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
<b>• Halogeenivalaisimet</b>		
- pölyisissä tiloissa	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
- heinäladoissa	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
<b>• Koneiden ylikuumenemien</b>		
- pölyntyminen, tukkeutuminen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
- kipinäinti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
<b>• Traktori, leikkuupuimuri</b>		
- säilyttäminen sopimattomassa paikassa	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
- korjaaminen sopimattomassa paikassa	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

### 3. Omaisuusriskien hallinta

*Mieti millaisia toimenpiteitä voit tehdä omaisuusriskien välttämiseksi, vähentämiseksi, poistamiseksi tai ennalta ehkäisemiseksi.*

a) Tulipalo	
b) Vuoto	
c) Eläinvahingot	
d) Rikkoutumiset	
e) Rikokset	
f) Myrsky-/lumentuhot	

#### 4. Katastrofivalmius

Käy seuraavat kohdat läpi jokaisen tilalla asuvan tai työskentelevän henkilön kanssa. Tietävätkö he, kuinka toimia katastrofin sattuessa?

	Kyllä/ Kunnossa	Ei/ Puutteita	Tarkempia toimitaohjeita
• Palovaroittimien ja hälytyslaitteiden paikat	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	112, 10022
• Alkusammutuskaluston sijainti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
• Yleiset hätänumerot	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
• Päävirtakytkimen sijainti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
• Sulaketaulun sijainti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
• Veden katkaisun sijainti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
• Ensiaputarvikkeiden sijainti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
• Mitä tehdään, jos tulipalo syttyy	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
• Mitä tehdään, jos sähköntulo loppuu	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
• Onko tilalla varasähköjärjestelmä (esim. aggregaatti)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
• Mitä tehdään, jos vedentulo loppuu	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
• Mitä tehdään, jos lämmitysjärjestelmässä on häiriöitä	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
• Mitä tehdään, jos ruokinta- tai ilmastointi-automaatiikassa on häiriöitä	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
• Mitä tehdään, jos eläimiä pitää siirrellä	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	

#### 5. Vakuutusturvan tarkistus omaisuusriskien osalta

Käy läpi kaikki omaisuuskohteet ja merkitse seuraavaan taulukkoon, onko vakuutusturva riittävä vai tuleeko sitä laajentaa.

*K = kunnossa, T = tarkistettava*

Kohde	Palo	Vuoto	Rikkoutuminen	Omaisuuteen kohdistuva rikos	Myrsky ja lumituho
Asuinrakennus					
Koti-irtaimisto					
Tuot.eläinrakennus					
Lämpökeskus					
Kuivuri					
Muut rakennukset					
Tuotteet ja tarvikk.					
Koneet ja laitteet					
Tuotantoeläimet	<i>Palo</i>	<i>Sairaus</i>	<i>Tapaturma</i>	<i>Suurvahinko</i>	
Traktori	<i>Palo</i>	<i>Osakasko</i>	<i>Kasko</i>		
Leikkuupuimuri					
Muut ajoneuvot	<i>Osakasko</i>	<i>Täyskasko</i>			
Metsät	<i>Palo</i>	<i>Myrsky- ja lumituhot</i>		<i>Hyönteis-, tulva-, jyrsiä-, sienivahingot</i>	

## C. Toiminnan riskit

Tuotannon keskeytyminen omaisuusvahingon jälkeen saattaa aiheuttaa maatilayrityksen toiminnalle jopa suuremman uhan kuin itse omaisuusvahinko. Kun esim. tuotantorakennus tuhoutuu tulipalossa, menetetään sen yhteydessä usein myös tuotantoeläimet, varastoitu sato tai muut tuotantotarvikkeet. Samalla tilan tuotanto ja tulovirta pysähtyy useiksi kuukausiksi. Siksi on entistä tärkeämpää varautua tuotannon keskeytymiseen riittävän kattavan keskeytysvakuutusturvan avulla.

Vahingonkorvauslain mukaan työnantaja, eli maatilalla yrittäjä, on vastuussa miltei kaikista työssä muille työntekijöille tai ulkopuolisille aiheutetuista vahingoista. Vastuukysymykset voivat olla hyvin suuria, mikäli esimerkiksi tilalta lähteneestä maidosta löydetään epäpuhtauksia ja sen vuoksi joudutaan koko meijerin tuotantolaitteet puhdistamaan. Maatilan kauppaan, tuotteiden myyntiin tai rikoksen uhriksi joutumiseen saattaa liittyä riita- ja rikosasioita, joista voidaan esittää sinulle vahingonkorvausvaatimuksia. Näitä vastaan voidaan suojautua oikeusturvavakuutuksella.

### 1. Toiminnan riskien kartoitus

Mieti maatilasi eri toimintoja ja kirjaa tähän mielestäsi uhkaavimmat ja merkittävimmät riskit tilan toiminnan kannalta

Toimintaan kohdistuvat riski- ja uhkatekijät	Todennäköisimmät vaaran kohteet/tilanteet	Riskin merkittävyys, S=suuri, K=kohtalainen, V=vähäinen	
		taloudellinen	merkitys tilan toiminnalle
<b>1. Toiminnan keskeytyminen</b>			
<b>2. Vastuuriskit</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• tuotevastuu</li> <li>• toiminnan vastuu</li></ul>			
<b>3. Oikeusturva</b>			

### 2. Vakuutusturvan tarkistus toiminnan riskien osalta

Käy läpi toiminnan vakuutukset ja tarkista ovatko vakuutukset kunnossa ja riittäviä

	Maatila	Muu yritystoiminta	K = kunnossa T = tarkistettava
1. Toiminnan keskeytyminen			
2. Asumisen keskeytyminen			
3. Tuotevastuu			
4. Toiminnan vastuu			
5. Oikeusturva			

## D. Ympäristöriskit

Maataloudesta aiheutuu ympäristölle paljon riskejä, jotka täytyy ottaa huomioon riittävän ajoissa. Maataloudessa käytettävät vahvat torjunta- ym. aineet ovat väärin käytettyinä vaarallisia sekä ihmisille että eläimille.

Ruostuvat säiliöt ja säilytysastiat voivat päästää myrkkyjä ja öljyä ympäristöön ja aiheuttaa suurenkin luonnonkatastrofin etenkin pohjavesialueella. Lietelantasäiliöiden huono materiaali saattaa aiheuttaa rikkoutumisia. Myös maatilalla jätteiden ja romujen talteenotto ja kierrätys on merkittävä tapa säästää luonnonvaroja ja ympäristöä.

### 1. Ympäristöriskien kartoitus

Mieti tilasi toimintoja, koneita, kalustoa, säiliöitä ja kemikaaleja. Kirjaa tähän mielestäsi uhkaavimmat ja merkittävimmät ympäristöriskit.

Ympäristöön kohdistuvat riskit	Todennäköisimmät vaaran kohteet/tilanteet	Riskin merkittävyys, S=suuri, K=kohtalainen, V=vähäinen	
		taloudellinen	merkitys tilan toiminnalle
<b>1. Öljyvahingot</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• pohjavedet</li><li>• kaivo</li><li>• maaperä</li></ul>			
<b>2. Lanta- /rehusäiliön vuoto</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• valumat vesistöön</li></ul>			
<b>3. Torjunta-aineet, lannoitteet ja kemikaalit</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• uhka lapsille, työntekijöille, eläimille</li><li>• peltoon väärä aine</li></ul>			
<b>4. Jätteet</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• ongelmajätteet</li><li>• romu</li></ul>			

### 2. Ympäristöriskien hallinta

Mieti millaisia toimenpiteitä voit tehdä ympäristöriskien välttämiseksi, vähentämiseksi, poistamiseksi tai ennalta ehkäisemiseksi

a) Öljyvahinkojen torjunta	
b) Lanta-/rehusäiliön vuodot	
c) Kemikaalien käsittely	
d) Jätteiden käsittely	

## Taulukko

Kirjoita tähän kaikki vahingot sekä läheltä piti -tilanteet tilalla, ja toimenpiteet niiden johdosta.

<i>Millaisia vahinkoja tai läheltä piti - tilanteita on sattunut?</i>	<i>Mitä asialle on tehty?</i>

## Muistiinpanoja

## Riskienhallinnan suunnitelma

Kokoa tähän edellä esilletulleista asioista tilasi riskienhallintasuunnitelma, josta ilmenevät tarvittavat toimenpiteet, aikataulut ja vastuuhenkilöt.

<i>Riski</i>	<i>Toimenpiteet</i>	<i>Aika</i>	<i>Vastuu</i>
Henkilö			
Omaisuus			
Ympäristö			
Toiminta			

Suunnitelman laatija \_\_\_\_\_

Päiväys \_\_\_\_\_

